

et debent dici *causae iustificationis*, sensu alia magis alia minus stricto. Multiplices hae causae enumerantur in doctrina Concilii Tridentini de iustificatione sess. VI. cap. 6. et 7. Causa sensu maxime proprio est sane *causa efficiens*, quae prima et principalis Deus est; ad hunc deinde ordinem efficientis causae revocatur *causa meritoria*, quae est Christus per satisfactionem adaequatam pro nostris peccatis Deo praestitam et per sua merita infiniti valoris; *causa item instrumentalis*, cuiusmodi sunt sacramenta. Causa praeterea ibi numeratur *finalis* (1), et causa *formalis* h. e. illa ipsa perfectio ac forma, qua iusti constituimur et sumus.

Praeterea considerari potest *causa materialis gratiae*, ut secundum communem causarum divisionem loqui solent, h. e. ipsum subiectum, *in quo et dependenter a quo* gratia efficitur (2), quae ideo ad vitandam aequivocationem dicitur *causa subiectiva*. Haec est quidem ipsa anima capax supernaturalis elevationis et infusionis gratiae; attamen ut saltem in praesenti ordine providentiae adultus privatus gratia fiat *proxime* capax renovationis per infusionem gratiae, requiruntur aliquae dispositiones animae, et ad has ipsas actus quidam supernaturales (th. VII. n. 1.). Si huiusmodi actus et ipsa dispositio per illos inducta distinguantur, dispositio utpote modus quidam se habendi animae revocatur ad ca-

(1) *De causa finali tum in re praesenti de iustificatione tum universim ad distinctam intelligentiam, quomodo gloria Dei sit ultimus omnium finis, utiliter leges Suarez de Gratia T. III. l. VIII. c. 1.*

(2) *Haec ratio causae materialis sive subiectivae non paucis magni esse videtur, omnibus scilicet illis, qui defendunt efficientiam *physicam* sacramentorum. Quod enim in fieri et in esse dependet a subiecto, id non proprie creari dicitur sed educi ex subiecto. Unde quamvis nulla possit esse instrumentalis causa physica creationis, tamen non sequitur, sacramenta non esse causas instrumentales physice concurrentes ad producendam gratiam. Intelligo facile, esse discrimen inter creationem substantiae ex nihilo sui et subiecti, atque inter productionem accidentis in subiecto et cum dependentia a subiecto; verum cum in anima nulla sit veluti vis et seminalis ratio, ex qua gratia quodammodo evolvatur et explicetur, sed mera sit *capacitas passiva* (*potentia obedientialis* dicitur solet), et non repugnantia ad talem elevationem, nondum intelligo possibilitatem neque tamen evidenter intelligo impossibilitatem causalitatis *physicae* in sacramentis ad producendam gratiam. Sed de hac re inferius.*

sam *materialem seu subiectivam*, actus vero sunt conditio sine qua non, vel *causa per accidens*, et *de congruo imputatoria* ipsius primae iustificationis (1). At non solum in anima per se spectata nihil est quod concurrat ad gratiam efficiendam, nisi mera capacitas et potentia passiva, imo in anima peccatrice est moralis ratio repugnans et positiva indignitas ad infusionem gratiae; sed etiam omnibus illis actibus et dispositionibus, etiam ultimae per actum charitatis, non inest *meritum stricte dictum* et dignitas, cui redditur *prima gratia tamquam merces*; sunt enim actus adhuc peccatoris et inimici Dei. « Nihil eorum, quae iustificationem praecedunt... ipsam iustificationis gratiam *promeretur* » Trid. sess. VI. cap. 8. (cf. Suarez de gratia T. III. l. VII. cap. 14. n. 6. seqq.; l. XII. c. 24.). Hinc ratio *causae iustificationis* hisce dispositionibus praesertim remotis non eodem modo et eodem rigore significationis convenit sicut causae proprie *meritoriae*, cuiusmodi sunt actus iustorum meritorii gratiae et gloriae (Trid. sess. VI. can. 32.), vel sacramentis (cf. de Lugo de Eucharist. disp. I. sect. 7. n. 120.). Propterea Concilium Tridentinum (sess. VI. cap. 6. coll. 7.) distinguit dispositiones ad iustificationem a *causis iustificationis*, quas ibi enumerat.

Nihilominus tum prima vocatio per gratiam illustracionis et motionis, tum fides concepta sub auxilio gratiae per liberam cooperationem, tum timor salutaris iudiciorum Dei, tum spes in eius misericordia, tum initium vel actus charitatis, et cum eo iuncta detestatio peccati, et propositum novae vitae, atque explicitum vel in his implicite inclusum desiderium sacramenti seu baptismi seu poenitentiae, quos actus tamquam constituentes dispositionem a primo exordio usque ad complementum enumerat Concilium (cap. 6.), haec inquam omnia diriguntur et ordinantur ad iustificationis gratiam obtinendam (2). Insuper sine hac dispositione comple-

(1) *Quoniam etiam augmentum gratiae seu infusio gratiae secundae appellatur iustificatio iuxta illud Apoc. 22. 11: « qui iustus est, iustificetur adhuc; » hinc inducitur distinctio iustificationis primae quae est translatio a statu peccati ad statum gratiae, et iustificationis secundae (cf. Trid. sess. VI. cap. 4. 7. 10.).*

(2) *Si fides, spes et virtutes aliae intelligentur ut habitus informes,*

ta per charitatem nemo umquam extra sacramentum *ex opere operantis* impetrare potest iustificationis gratiam, atque in sacramento ipso non sine dispositione accommoda per fidem, spem et poenitentiam; cum hac dispositione autem infallibiliter ex Dei promissione semper obtinetur. Praeterea actibus ultimae dispositionis (actui charitatis et ex ea profectae contritionis) inest meritum *congruum* immediate ad iustificationem ipsam obtainendam. Quin etiam *dispositioni ultimae* sufficienti ad gratiam per sacramentum *ex opere operato* consequendam dici debet inesse non quidem meritum *congruum* *ad ipsam hanc gratiam sacramentalem*, sive ad hunc gratiae gradum ex sese et ex *opere operantis* immediate consequendum, sed tamen congruitas, ut iuxta mensuram supernaturalis bonitatis actuum disponentium valor sacramentorum, ex meritis Christi infinite patens, plus gratiae in melius disposito quam in minus disposito operetur (cf. th. VI. n. I.) (1).

Haec dispositionis ordinatio, necessitas, congruitas ad impetrandam gratiam iustificationis abunde satis est, ut singulis etiam partibus dispositionis et singulis actibus disponentibus tamquam *causis in aliquo ordine* (cf. Suarez de Gratia I. VIII. c. 9.) possit et debeat tribui iustificatio *affirmantibus locutionibus*, e. g. *fides iustificat, timor Dei iustificat*, etc. Ad huiusmodi enim affirmationum veritatem sufficit, ut tales actus vel dispositiones contineantur *in aliquo ordine* inter causas iustificationis; sed non significatur, eas esse per se causas sive immediatas sive adaequatas et sufficietes ita, ut non sint et requirantur causae adhuc aliae sive in eodem sive in alio causalitatis ordine.

Sane ut nihil nunc dicamus de causa iustificante prima efficiente, de causa finali, de causa prima meritoria et de

erunt quidem ante iustificationem *dispositiones* ad illam, in iustificatis autem isti habitus iam *charitate formati* pertinebunt ad ipsam inhaerentem iustitiam, atque ideo veluti partes ad *causam formalem* iustificationis seu potius iustitiae.

(1) Alia est ratio in sacramento poenitentiae, ubi virtus poenitentiae manifestata ingreditur tamquam pars *ad modum materiae* ipsum signum sacramentale efficax gratiae (supra p. 37. seqq.).

causa formalis, de quibus in praesenti nulla potest esse dubitatio, sed consideremus solum ea, quibus homo aliquo modo concurrit ad iustificationem; in Scripturis legimus locis paene innumeris in hunc sensum: « genuit nos *verbo veritatis*... suscipe insitum *verbum*, quod potest salvare animas vestras » Iac. I. 18. 21; « unus est Deus, qui iustificat circumcisioem *ex fide* et *praeputium per fidem*... Iustificati ergo *ex fide* pacem habeamus ad Deum » Rom. III. 30; V. 1; et « omnis qui habet hanc *spem* in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est » 1. Io. III. 3; et « *timor Domini* expellit peccatum... *timor Domini* fons vitae » Ecclesi. I. 27; Prov. XIV. 27; et « *eleemosyna* a morte liberat, et *ipsa* est, quae purgat peccata » Tob. XII. 9; et « si impius egredit *poenitentiam* ab omnibus peccatis suis... vita vivet et non morietur; omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor » Ez. XVIII. 21; et « remittuntur (1) ei peccata multa, quoniam *dilexit* multum » Luc. VII. 47. (cf. Suarez de Gratia I. VIII. c. 10.).

Sine dubio igitur *locutionibus affirmantibus* tribuitur omnibus his actibus ratio causalis ad iustificationem; dicimur enim iustificari *ex fide* et *per fidem* simili locutionis forma ac dicimur renasci *ex aqua* et salvi fieri *per lavacrum* (cf. Bellarminum de Iustifie. lib. I. c. 17.). Sed non propterea ad *eundem causalitatis ordinem* pertinent, nec *eodem efficienciae modo* iustificant fides aliive actus enumerati ac sacramenta. Actus enim huiusmodi supernaturales virtutum ex propria natura et dignitate habent congruentiam ac ordinem quendam in actu primo, et supposita misericordi promissione Dei in actu secundo ad impetrandam iustificationem primam; et si fiant ab homine iam iustificato, habent meritum condignum ad augmentum gratiae: adeoque praeparant ad gratiam vel merentur gratiam *ex opere operantis* secundum proprium *supernaturalem valorem moralem*; non autem sunt ex institutione et ordinatione Dei assumti ad conferendam gratiam *citra meritum hominis* per solam applicationem meritorum Christi (exceptis actibus poenitentiae, quando ingrediuntur constitutionem signi

(1) Graece: « *remissa sunt ἀφεωται* peccata eius multa. »

sacramento in sacramento poenitentiae). Sacraenta contra non sunt subiectivi actus meritorii hominis iustificandi, sed sunt aliquid *objективum*, quod suo valore saltem morali et dignitate derivata ex meritis Christi et institutione divina sanctificat, etiamsi homo in actu collationis nihil mereretur sed passive tantum se haberet, dummodo in eo non sit *obex* seu impedimentum repugnans gratiae infusioni, ut appareat in iis, qui sanctificantur sensibus destituti, et adhuc manifestius in infantibus. Quae quidem sacramentorum virtus satis demonstrata est in thesi VI.

Ex dictis intelliges, absurdas esse obiectiones, quae aliquando fieri audiuntur ex locutionibus Scripturae de fide aliisque actibus virtutum tamquam *causis gratiae*, quasi inde infirmarentur argumenta ad demonstrandam efficaciam sacramentorum ex Scriptura et Patribus deprompta. Particulae *ex et per* retinent omnino suam significationem *causalēm*, quando dicimur iustificari *ex fide et per fidem*; verumtamen *qualis* causa sit, non ex hisce particulis, sed vel ex natura rei quae causa dicitur, vel ex doctrina aliunde deprompta colligendum est. Ad obiectionem igitur, quod dicimur iustificari *ex fide* sicut renasci *ex aqua*, respondetur distinguendo: *hac sola locutione* declaratur ratio causae in fide et in sacramentis, quin simul ostendatur, qualis sit causa, *nego*; *hac etiam locutione* exprimitur causalitas tum fidei tum sacramentorum, *subdistinguendo*: causalitas diversi ordinis, *concedo*; eiusdem ordinis, *nego*. Sed ratio haec causalitatis duplicitis ac diversae in fide et in sacramentis distinctiorem postulat declarationem, ad quam progredimur.

II. Posset in primis universim quaeri, quomodo doctrina paulo ante exposita de dispositionibus ad iustificationem componatur cum efficacia sacramentorum ad conferendam gratiam. Si enim postulatur dispositio, et ultima dispositio ex opere operantis ut merito congruo vel condigno supposita, iuxta promissionem divinam consequitur collatio gratiae, nullus videri posset locus relinquendi sanctificationi per sacramenta ex *opere operato*. At vel agitur de collatione gratiae *prima* vel de collatione gratiae *secundae*. Datur utique perfecta aliqua dispositio, ad quam semper sequi-

tur ex opere operantis et merito congruo iustificatio peccatoris. Si ergo talis dispositio esset simul dispositio *semper necessaria* ad tollendum obicem et ad effectum gratiae per sacramentum obtainendum, consequens foret, obicem prae quovis sacramento esse peccatum mortale, et hoc numquam remitti *ex opere operato*; proindeque nullum sacramentum esse institutum ad conferendam gratiam *primam*. Ita revera aliqui theologi quoad adultos, ut supra indicavimus, ante Concilii Tridentini definitiones sensisse videntur. Attamen inde non sequeretur, per sacramenta non conferri gratiam *secundam ex opere operato*; neque enim potest esse dispositio meritoria gratiae *ex opere operantis*, quin gratia ulterior supra meritum conferri queat *ex opere operato* et virtute ipsius sacramenti. Verum ex doctrina certissima Scripturae et traditionis constat, esse aliqua sacramenta instituta ad peccati remissionem etiam pro adultis, et proinde dispositionem aliquam esse, quae licet cum *immediata remissione* peccati ne ex congruo quidem merito coniungatur, sit tamen sufficiens ad tollendum obicem repugnantem effectui sacramenti, et habeat congruitatem *ad remissionem peccati per sacramentum*. Manifestum id est ex eo, quod *poenitentes* adhuc non remissis peccatis iubentur baptizari *in remissionem peccatorum* (Act. II. 38.), tum quod iudices instituti sunt Apostoli et eorum successores *ad peccata remittenda vel retinenda* (Io. XX. 23.).

At controversia haec praesens est cum Protestantibus, qui efficaciam sacramentorum negantes, causam velut instrumentalem sicut iustificationis universim, ita etiam iustificationis in sacramentis *solam fidem agnoscent*; adeoque non is est status quaestionis, quod catholici simpliciter negent et Protestantes affirment, fidem esse causam iustificationis; sed quaestio est *de modo, quo fides habeat rationem aliquam causae* in negotio iustificationis. Quatuor praecipua sunt capita haereseos Protestantium in doctrina de iustificatione, mutuo inter se et cum eorum sententia de natura ac scopo sacramentorum intime nexa. a) Docent, *iustitiam christianam*, qua coram Deo acceptamur et qua, ut Paulus ait, non apud homines sed apud Deum habemus gloriam (Rom. IV. 2.), non

esse quidpiam ontologicum inhaerens animae, nec ethicam mutationem, nec theologicum supernaturale donum; sed esse ipsam *iustitiam Christi, quam Deus nobis imputat*, et propter quam nos licet manentes in nostris peccatis, reputat et acceptat velut iustos ac filios. b) Ut iustitia Christi hoc modo nobis imputetur et nos iusti reputemur, unice fit *per fidem.* c) Hanc fidem iustificantem, aiunt, non esse *fidem dogmatum*, qua propter auctoritatem Dei credimus omnia divinitus revelata, et quam ipsi appellant *fidem historicam*; sed esse *fidem specialem*, qua singuli certissime credant, sibi singillatim imputari merita Christi, et ideo sibi non imputari sua peccata, sed haberi se coram Deo tamquam iustos (1); hanc itaque *fidem specialem* ubique intelligendam esse, ubi in Scripturis sermo est de iustificatione *ex fide et per fidem*. Neque vero in ipsa hac fide, aiunt, esse aliquod meritum; sed eam esse tantummodo « manum, qua apprehendamus merita Christi, » et ea nobis reddamus propria. Hinc d) praeter fidem nec esse nec requiri ullam aliam internam dispositionem, quae quidquam conferat ad iustificationem. Nam antecedenter ad iustificationem, quidquid est actuum humanorum, totum est peccatum; consequenter ad iustificationem, si charitas et virtutes aliae adsint (disputant enim, utrum debeant adesse, an possint etiam abesse) (2), illis nullatenus constituitur iustitia christiana, quae est *ex sola fide*; sed sunt fructus quidam connexi et manifestationes ac signa verae fidei.

Ex hac theoria iustificationis consequitur eorumdem Protestantium doctrina de sacramentis, quod sicut universim, ita etiam in sacramentis *sola fides* iustificat: unde ex parte hominis non alia praeter fidem requiritur dispositio,

(1) Est *fides generalis*, qua creditur Deus iustificare peccatores (rite dispositos); sed credendum esse aiunt, me ipsum *speciatim seu in individuo* haberi a Deo ut iustum propter merita Christi *mihi imputata*; ideo haec dicitur *fides specialis* in oppositione ad *fidem generalem*.

(2) Doctrinam Georgii Maioris et Maioristarum « bona opera esse necessaria ad salutem » diris persecutionibus exagitarunt plurimi doctores lutherani, ac tandem damnarunt in « formula concordiae. » Aliqui (Amsdorf, Wigand) etiam defenderunt *pian* doctrinam, qua statuebant, *bona opera esse noxia ad salutem aeternam*.

et ex parte sacramentorum non alia est virtus non alias scopus, quam ut excitent et foveant fidem, quae sola iustificat. Nobis in praesenti non de doctrina iustificationis universim, sed de his solum duobus capitibus agitur. Negamus, fidem per se spectatam et citra dispositiones alias esse sufficientem praeparationem ad iustificationem etiam in sacramento; multo vero magis negamus, *fidem solam iustificare*, et virtutem sacramentorum restringi ad excitationem fidei ita, ut excludatur eorum efficacia ad conferendam gratiam *ex opere operato*. Intelligimus autem fidem, qualis in Scriptura exhibetur ut iustificans, supponendo nunc falsam interpretationem Protestantium de natura illius fidei alibi refutatam. (Vide Bellarminum de Iustificat. I. I. c. 5. seqq.; Suarez de Grat. T. III. I. VIII. c. 16.)

Praeter fidem multiplices in Scripturis enumerari dispositiones, quibus tribuitur iustificatio, quantum huc pertinet, satis est demonstratum paulo superius (n. I. in hac thesi); et vim insuper iustificandi in iisdem sacris litteris vindicari sacramentis, abunde ostendimus thesi VI. Si ergo nihilominus contenditur, fidem solam esse dispositionem requisitam, et quidem solam sive extra sacramenta sive in sacramentis; nihil reliquum est, quam ut dicatur, in aliis dispositionibus id, quod confert ad iustificationem, esse solam fidem quae in eis includitur, et sacramenta unice pertinere ad excitandam fidem, quae sola iustificet. Atqui hoc utrumque falsum demonstratur tum argumentis *positivis* in Scriptura ipsa consignatis, tum argumento *negativo*, quod Protestantes nullam habent probationem, quae aliquam veri speciem praeseferat.

1. Argumenta *positiva* ineluctabiliter demonstrant insufficientiam dispositionis per solam fidem.

a) Docetur *universim*, fidem non sufficere ad christianam iustitiam, nisi accedat charitas: « si habuero omnem fidem ita, ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum » 1. Cor. XIII. 2. Esse sermonem de fide, quae requiritur in christianis, et quae in suo ordine et suo modo est iustificans, manifestum est tum ex intentione locutionis *omnem fidem*, tum ex verbis, quibus Apo-

stolus concludit totam hoc capite institutam comparationem aliarum virtutum ac charismatum cum charitate: « nunc autem manent fides, spes, charitas, maior autem horum est charitas » ib. v. 13. Praeterea fides et ab aliis dispositionibus separabilis est, et, nisi alia accedant, per se sola et seiuncta ab aliis in ordine ad effectum salutis mortua est. S. Iacobus c. II demonstrat in Abraham tamquam in exemplari, fidem non sufficere solam; sed sicut alia non possunt esse sine fide, ita et fidem esse consummandam per alia, ut iustitia christiana possit consistere. « Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, et ex operibus fides consummata est (ἐτελεώθη). Et suppleta est Scriptura dicens: credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. » Suppletam esse ait Scripturam, videlicet hunc solum esse plenum sensum illius fidei, qua Abraham iustificatus esse in Scriptura dicitur. Prosequitur Apostolus: « videtis quoniam ex operibus iustificatur homo et non ex fide tantum... Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est » Iac. II. 23-26 (1). Ad hunc sensum etiam Paulus docet, charitatem esse veluti formam fidei ad efficiendam et constituendam iustitiam christianam: « nos enim spiritu ex fide (in oppositione ad observantias iudaicas) spem iustitiae exspectamus. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per charitatem operatur » Gal. V. 6. Ubi verbum operatur (πιστις δι ἀγαπῆς ἐνεργουμένη) proba-

(1) Suppleta est per hanc s. Iacobi expositionem etiam doctrina s. Pauli ep. ad Rom. h. e. genuinus eius sensus declaratus, quando ait: « arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis... si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam sed non apud Deum » Rom. III. 28; IV. 2. Iam s. Augustinus animadverterat (l. de Fide et Oper. c. 14.), epistolam Iacobi cum nonnullis aliis scriptam fuisse ad corrigendam pravam intelligentiam doctrinae s. Pauli de fide et operibus. Hunc Iacobi scopum fuisse, multis probavit inter ceteros Leonardus Hug (Introd. in N. T. T. II. §. 157.). Luthernus haerens in falsa interpretatione verborum s. Pauli a s. Iacobo confutata epistolam hanc apostolicam, ut notum est, sprexit velut « stramineam » (vide tract. de Tradit. th. XX. nota ultima). In his tamen probris Calvinus cum suis, imo ipsi Lutherani plerique ducem suum sequi ausi non sunt.

biliter passive sumitur (Petavius Incarnat. VIII. c. 12. n. 16; Bellarminus Iustificat. II. c. 4; Stapleton Opp. T. II. de Iustificat. l. VIII. c. 29.), ut idem significetur ac *fides vivificata, informata per charitatem*; unde theologorum modus loquendi de *fide formata* et de *fide informi*. Quod non ita intelligi debet, ac si fides in ratione sua formali fidei constitueretur per charitatem; sed ita, ut fides sine charitate esse quidem possit, verum non sit ipsa iam perfecta iustitia christiana, nec ad eam ultima dispositio; charitas sit perfectio, sed sine fide non sit; charitas absolvat quod fide est inchoatum, charitas impleat quod fides ostendit, ac proinde charitas sit forma non interna sed externa fidei (1). « Fides et charitas initium vitae et finis, initium quidem fides, finis vero charitas. Haec duo in unitate coniuncta Dei sunt » s. Ignatius epist. ad Ephes. n. 14. Hinc sicut fides sine charitate mortua est, ita « qui non diligit, manet in morte » 1. Io. III. 14.

b) Quando iam constat, universim non solam fidem sufficere ad iustificationem; manifestum est, in sacramentis, si quid pertineant ad iustificationem, non posse cum Protestantibus efficientiam distribui ita, ut iustificatio sit *per solam fidem*, sacramenta vero in Scripturis et in professione totius antiquitatis christiana eatenus tantum dicantur remittere peccata, mundare, abluere, regenerare, quatenus fidem excitent et foveant, per quam solam remittantur peccata. Praeterea pro adultis fides ac praeter fidem poenitentia praexiguntur in Scripturis et in traditione christiana ad susceptionem sacramenti *in remissionem peccatorum*; ergo *fide et poenitentia simulque statu peccati* suppositis, ipsum sacramentum dicitur efficere remissionem peccatorum. Proinde datur vera fides et poenitentia aliqua, quae non sufficit per se ad remissionem peccati, et quae tamen est sufficiens, ut remittatur peccatum per sacramentum (vide supra p. 52.).

(1) « Non dicitur esse forma fidei charitas per modum, quo forma est pars essentiae, sic enim contra fidem dividi non posset; sed in quantum aliquam perfectionem fides a charitate consequitur; sicut in universo elementa superiora dicuntur esse ut forma inferiorum » S. Th. Verit. q. 14. a. 5. ad 1.

c) Denique tam in Scriptura quam in praedicatione ecclesiastica omnium aetatum efficacia sacramentorum clare describitur ita, ut tamquam effectus non possit intelligi solum exercitatio fidei, per quam iustificemur; sed necessario intelligatur iustificatio et sanctificatio vi et virtute ipsius sacramenti. Huc pertinet, quod in descriptione virtutis et actionis sacramentalis ad iustificantum in Scripturis fere semper *in recto* exprimitur ipsum elementum non autem verbum, et numquam verbum *praedicationis* tamquam sanctificans, ut manifestum sit, non exhiberi signum ordinatum principaliter ad intellectum et ad excitationem fidei, sed exhiberi causam ipsius immediatae iustificationis per consecrationem et initiationem. Regeneramur *ex aqua*, mundamur *per lavacrum*, abluitur peccata, sacramentalis gratia est in nobis *per impositionem manuum*. In sacramento poenitentiae in recto exprimitur quidem verbum, sed quod non sit per modum *praedicationis*, sed sit iudicialis sententia ex auctoritate remittens peccata (Io. XX. 23.); pariterque in extrema unctione verbum non est per modum propositionis et *praedicationis* ad infirmum, sed exprimitur, in coniunctione cum unctione olei, ut oratio efficax et salvans super infirmum (Iac. V. 14. 15.). Huc deinde pertinet discrimen inter baptismum Ioannis, qui est baptismus poenitentiae et baptismus in aqua, atque inter baptismum institutum a Christo, qui est baptismus in remissionem peccatorum et baptismus in Spiritu Sancto. Huc postremo potissimum pertinet universalis christiana professio et Patrum explicatio, quod Spiritus Sanctus sanctificat signum visibile, et ita hoc vim combibit sanctificandi; quod ipsum visibile sacramentum sanctificatum in se continet virtutem ad sanctificantum et transmutandum hominem, et reliqua supra exposita; sunt enim in hunc locum transferenda omnia, quae adtulimus th. VI. n. III.

2. Reliquum est, ut dicamus de eo, quod superius appellavimus *argumentum negativum*, de inanitate videlicet probationum, quibus persuadere volunt Protestantes, fidem solam iustificare; unde consequens sit, sacramentorum operationem non posse esse aliam, quam ut fidem hanc iustificantem excitent et foveant. Revocantur argumenta eorum

ex Scripturis petita omnia ad duplarem classem, ad propositiones scilicet simpliciter *affirmantes*, et ad propositiones, quas putant *excludentes*. Ad priorem classem pertinent testimonia, quibus dicitur: « iustificati ex fide, pacem habeamus » Rom. V. 1; « iustus ex fide vivit » Rom. I. 17; Gal. III. 11; Heb. X. 38; (Habac. II. 4.); « fide purificans corda eorum » Act. XV. 9; « notum vobis facio evangelium, quod praedicavi vobis... per quod et salvamini » 1. Cor. XV. 1. 2. etc. Ad alteram classem possunt referri in primis testimonia *excludentia*, ut putant, necessitatem et valorem omnium operum distinctorum a fide. « Arbitramur, hominem iustificari per fidem sine operibus legis » Rom. III. 28; « gratia enim estis salvati per fidem... non ex operibus » Eph. II. 8. 9. etc. Tum huc referunt maxime propositiones universales. « Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam » Io. III. 15; « remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum » Act. X. 43; « in hoc omnis, qui credit, iustificatur » Act. XIII. 39; « omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est » 1. Io. V. 1. etc. Denique tertio loco adferunt unum vel alterum textum, in quo solius fidei virtus sanctificans exprimi videtur speciatim compare ad sacramenta. « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur » Mr. XVI. 16; ergo fides sola sufficit, aiunt, ut quis non condemnetur, ac proinde salvat sola, non autem salus adscribitur sacramento. « Mundans eam lavacro aquae in verbo vitae » Eph. V. 26; atqui verbum vitae est praedicatum evangelium; ergo mundatio adscribitur evangelio praedicato, cui respondet fides. « Salvos facit baptisma non carnis depositio sordium, sed bonae conscientiae interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem » 1. Pet. III. 21; atqui resurrectio Christi apprehenditur fide; ergo fides est, quae in baptismo salvos facit.

a) Responsio ad haec argumenta ex principiis hucusque statutis sit prima generalis. In iustificatione tam prima quam secunda, h. e. tam in iustificatione peccatoris quam in augmentatione gratiae in iustis, considerari debet *opus ope-*